

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХНІХ РОДИН ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

Дембовська О. А., Кононенко Л. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
dembovska0843@gmail.com, liliakononenko8721@gmail.com*

Соціальний супровід військовослужбовців та їхніх родин є одним із ключових напрямів державної соціальної політики України, який набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни. Від його ефективності залежить не лише якість життя осіб, що безпосередньо залучені до оборони держави, але й рівень соціальної стабільності суспільства загалом. Забезпечення належної підтримки військових, ветеранів та членів їхніх сімей сприяє їхній адаптації до мирного життя, формує довіру до державних інституцій і підвищує стійкість громад. Водночас проблеми недостатньої координації між органами соціального захисту, обмеженої поінформованості населення та нерівномірного доступу до послуг потребують наукового осмислення й практичного вирішення. Саме тому дослідження ефективності системи соціального супроводу на регіональному рівні має не лише наукову, а й прикладну цінність.

Питання соціальної підтримки та супроводу вразливих категорій населення, зокрема військовослужбовців і ветеранів, знайшли відображення у працях сучасних українських науковців. Л. Баранник [1] розглядає соціальний захист як ключовий механізм реалізації прав і гарантій громадян у системі державної політики. К. Віщукаєва [2] визначає соціальний супровід як тривалий процес взаємодії соціального працівника й клієнта, що передбачає оцінку потреб, планування допомоги та контроль результатів. Н. Кордунова [3] акцентує увагу на психологічному аспекті супроводу як чиннику адаптації особистості до кризових ситуацій. У свою чергу, В. Лютий та К. Гаврилюк [4] пропонують критерії оцінювання якості соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах. Дослідження В. Николаєвої та А. Широкої [5] засвідчує ефективність залучення громадських організацій до реалізації програм соціальної підтримки, що може бути корисним і для системи допомоги військовим та їхнім родинам. Водночас практичні аспекти ефективності соціального супроводу, зокрема на місцевому рівні, залишаються недостатньо дослідженими. Тому виникає необхідність подальшого емпіричного аналізу системи соціального супроводу військовослужбовців на прикладі Полтавського регіону.

Метою дослідження є дослідити особливості організації та сприйняття системи соціального супроводу військовослужбовців і їхніх родин у контексті соціальної інтеграції на регіональному рівні. Цілі дослідження: узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності та функцій соціального супроводу в сучасній соціальній роботі; проаналізувати результати емпіричного дослідження соціального супроводу військовослужбовців і членів їхніх родин у Полтавському регіоні, визначивши ключові тенденції та проблемні аспекти його реалізації.

Сучасні реалії вимагають переосмислення ролі соціальної роботи у підтримці окремих категорій населення, насамперед військовослужбовців і членів їхніх родин. Повернення з бойових дій, пережиті психологічні травми, зміни у звичному способі життя створюють нові соціальні виклики, які неможливо подолати без комплексної, системної та фахової підтримки. Одним із найефективніших інструментів такої підтримки виступає соціальний супровід – форма соціальної роботи, що поєднує допомогу, консультування, координацію ресурсів і тривалу взаємодію з клієнтом.

Історично поняття «соціальний супровід» виникло в межах становлення соціальної роботи як професії у другій половині ХХ століття, коли стало очевидним, що одноразова матеріальна допомога не здатна забезпечити реальну соціальну інтеграцію людини. На зміну патерналістським моделям прийшло розуміння необхідності постійного партнерства між клієнтом і фахівцем. В Україні цей підхід набув розвитку на початку 2000-х років, коли система соціального захисту почала орієнтуватися на державні стандарти послуг та індивідуалізацію допомоги. Спершу соціальний супровід застосовувався щодо вразливих груп – дітей-сиріт, осіб з інвалідністю, сімей у кризі, але згодом охопив і військовослужбовців, які стикаються з комплексом соціальних і психологічних проблем після служби.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що соціальний супровід трактується неоднозначно: як процес (К. Віцукаєва), як форма соціального захисту (Л. Баранник), як система психологічної підтримки (Н. Кордунова), або як комплекс заходів допомоги (В. Лютий, К. Гаврилук). Попри відмінності у формулюваннях, усі підходи об'єднує ідея цілісної підтримки людини у складних життєвих обставинах. Соціальний супровід не зводиться до набору послуг – це динамічний процес взаємодії, що базується на довірі, партнерстві та активній участі клієнта у власному відновленні.

На основі узагальнення різних підходів і власного бачення можна визначити соціальний супровід як комплексний, тривалий і цілеспрямований процес співпраці між соціальним працівником та клієнтом, спрямований на подолання складних життєвих обставин,

відновлення соціальних функцій, забезпечення прав та інтересів, розвиток потенціалу і повноцінну інтеграцію особи чи сім'ї в суспільство. Його сутність полягає не лише в наданні допомоги, а у створенні умов, за яких людина здатна відновити власні ресурси, зміцнити життєстійкість і поступово перейти від залежності від підтримки до самостійного життя.

Соціальний супровід військовослужбовців має кілька ключових особливостей (рис. 1).

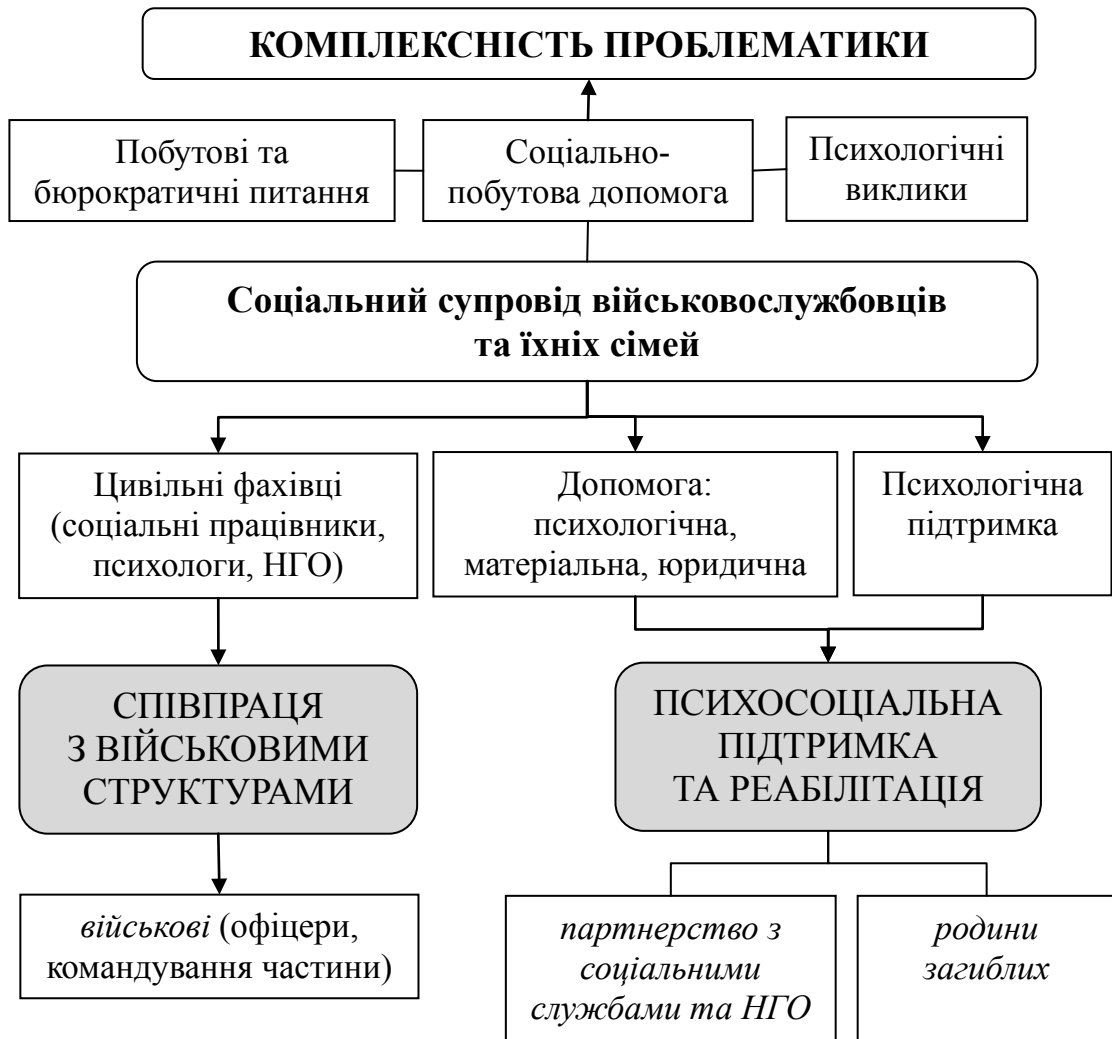

Рис. 1. Особливості соціального супроводу військовослужбовців та їхніх сімей [складено автором за даними 5, с. 54]

Таким чином, соціальний супровід є сучасною моделлю соціальної взаємодії, яка поєднує принципи гуманізму, партнерства і розвитку. Вона набуває особливого значення у роботі з військовослужбовцями та їхніми родинами, для яких важливими є не лише матеріальні чи юридичні аспекти, а й психологічне відновлення, відчуття захищеності й включеності у спільноту. Саме тому соціальний

супровід доцільно розглядати як ключову форму підтримки, що поєднує професійну допомогу та людяність у найвищому розумінні цього слова. З огляду на це постає необхідність не лише теоретичного осмислення сутності соціального супроводу, а й аналізу того, наскільки ефективно він реалізується на практиці.

Для виявлення реального стану, особливостей організації та рівня задоволеності отримувачів соціальних послуг було проведено емпіричне дослідження у Полтавському регіоні. Опитування охопило 42 респондентів – діючих військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх родин, що дало змогу сформуванати комплексне уявлення про ефективність функціонування системи соціального супроводу в регіональному вимірі. Результати дали змогу сформуванати репрезентативне уявлення про стан соціального супроводу в регіоні.

Більшість респондентів (71,4%) мали досвід звернення по соціальні послуги, що свідчить про їх затребуваність і довіру до системи (рис. 2). Найпоширенішими видами допомоги стали соціальні виплати, психологічна підтримка та медична реабілітація. Менш популярними є юридичні й кар'єрні консультації, що може вказувати на брак поінформованості.

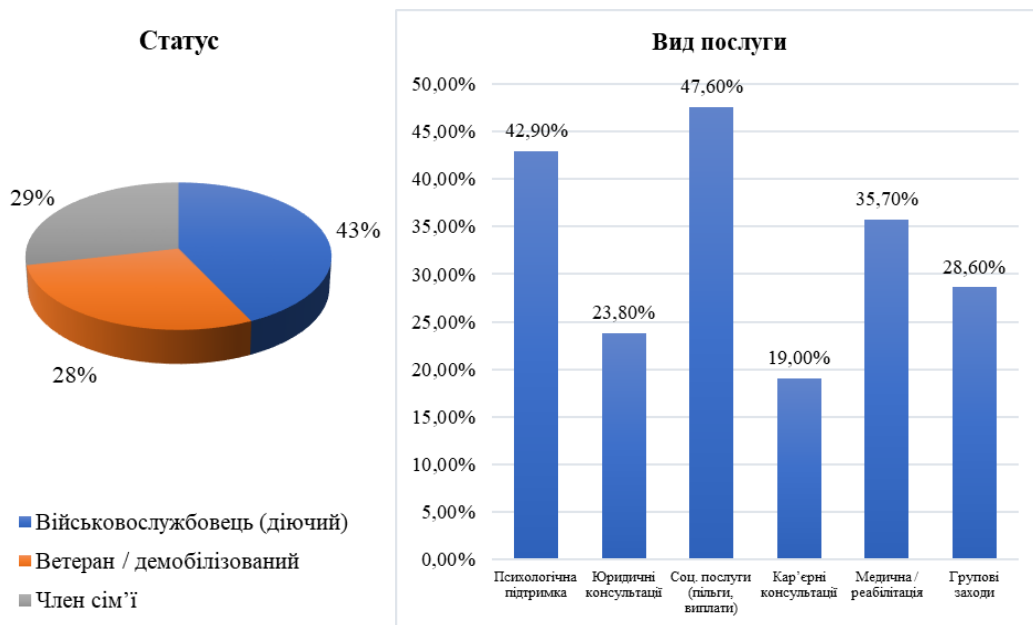

Рис. 2. Результати опитування щодо досвіду отримання соціального супроводу, %

Понад половина опитаних (57,1%) задоволені якістю отриманих послуг, хоча 28,5% виявили незадоволення (рис. 3). Лише чверть респондентів зазначили легку доступність допомоги, тоді як більшість отримували її з труднощами. Це свідчить про наявність організаційних бар'єрів і нерівномірну якість надання послуг.

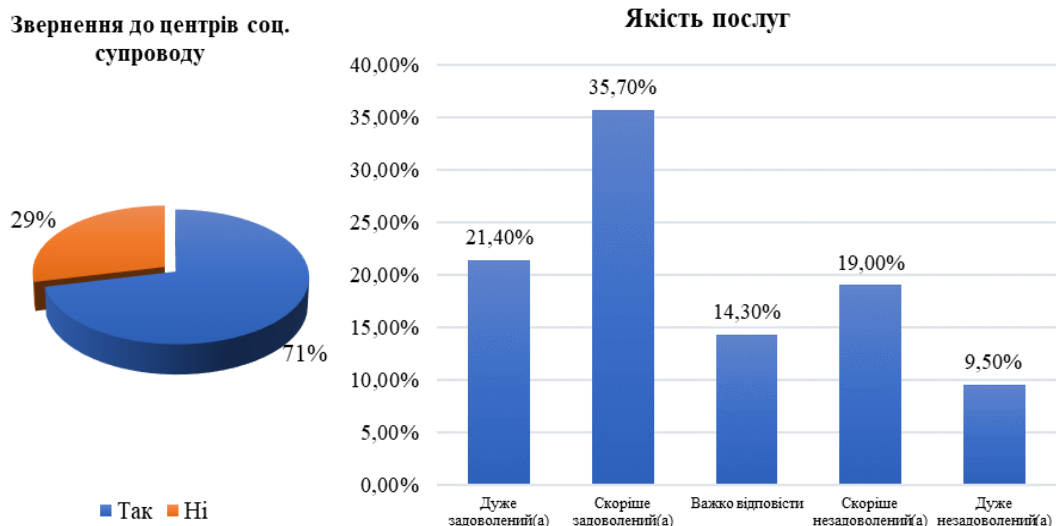

Рис. 3. Результати опитування щодо ефективності послуг, %

Психологічною допомогою скористалася трохи більше половини опитаних (52,4%). Близько 40% з них відзначили позитивний ефект, проте значна частка вважає підтримку лише частково дієвою. Отже, існує потреба у більш тривалих і персоналізованих програмах реабілітації (рис. 4).

Рис. 4. Результати опитування щодо психологічної та соціальної підтримки, %

Найбільша частка респондентів (47,6%) оцінює систему як достатню, 38,1% – як низькорівневу, лише 14,3% вважають її високоефективною. Це вказує на наявність суттєвих проблем у доступності та якості послуг. Загалом система функціонує, але потребує вдосконалення й підвищення ефективності (рис. 5).

Загальна оцінка системи

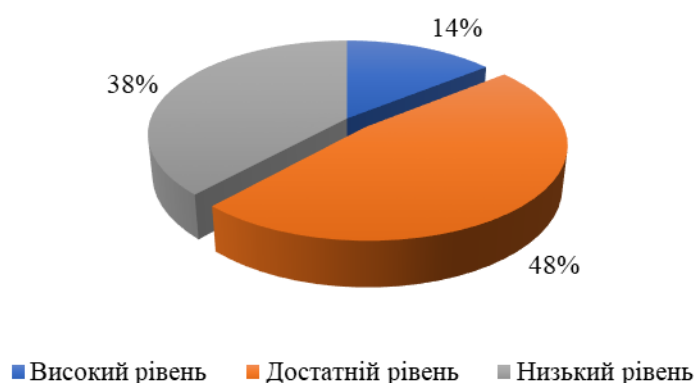

Рис. 5. Результати опитування щодо загальної оцінки системи соціального супроводу Полтавської області, %

Проведене емпіричне дослідження показало, що система соціального супроводу військовослужбовців і їхніх родин у Полтавському регіоні загалом виконує свої основні функції, проте потребує глибокої модернізації. Найперспективнішими напрямками удосконалення є підвищення доступності через цифровізацію процесів, створення єдиної інформаційної платформи для військових і їхніх родин, посилення міжвідомчої взаємодії, а також розвиток програм професійної адаптації після завершення служби.

Соціальний супровід військовослужбовців та їхніх родин є важливим чинником соціальної інтеграції та адаптації у післявоєнних умовах. Теоретичний аналіз дозволив уточнити сутність цього поняття як комплексного процесу взаємодії, спрямованого на підтримку, розвиток ресурсів і відновлення соціальних функцій людини. Емпіричні результати, отримані на прикладі Полтавського регіону, показали, що більшість військовослужбовців і членів їхніх сімей користуються послугами соціального супроводу та загалом позитивно оцінюють їх якість, водночас відзначаючи проблеми з доступністю та інформуванням. Найбільш затребуваними виявилися матеріальна допомога, психологічна підтримка та медична реабілітація. Виявлено потребу в розширенні довготривалих програм реабілітації й індивідуалізації підходів до надання послуг. Модернізація на регіональному рівні сприятиме формуванню ефективної моделі соціальної підтримки військовослужбовців і їхніх родин в умовах воєнних та післявоєнних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навч. посіб. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с.

2. Віщукаєва К. М. Соціальний супровід клієнта : навч. посіб. Одеса : Вид. Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 322 с.
3. Кордунова Н. О. Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах : методичні рекомендації до практичних та лабораторних занять. Луцьк, 2019. 54 с
4. Лютий В. П., Гаврилюк К. О. Критерії оцінювання якості соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Зб. наук. праць. 2020. Т. 75. №. 1. С. 115-121.
5. Николаєва В., Широка А. Досвід реалізації програм щодо надання соціальних послуг впо громадськими організаціями в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування*. 2025. Т. 1. №. 13. С. 53-66.

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ У СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зязюн О. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
ziazunoleksii@gmail.com*

Професійна діяльність працівників Національної поліції України нерозривно пов'язана з високим рівнем стресу, ризиком для життя та постійним контактом із травматичними подіями: реагування на надзвичайні ситуації, здійснення оперативних дій, робота в зоні бойових дій та ін. Ці фактори створюють високий рівень психоемоційного навантаження, що може впливати на психологічне благополуччя, ефективність виконання службових обов'язків та життєву стійкість. В умовах воєнного стану та підвищеної криміногенної напруги необхідність ефективної та систематичної психосоціальної підтримки поліцейських стає критично важливою для забезпечення їхньої професійної ефективності, психічного здоров'я та запобігання професійному вигоранню.

Метою статті є охарактеризувати основні стресові чинники в професійній діяльності працівників поліції; розглянути значення психосоціальної підтримки як форми соціальної роботи з цією категорією.

Стрес у діяльності поліцейських має багатогранний характер, поєднуючи екстремальні та хронічні чинники:

– екстремальні стресори (травматичний стрес) – пряма участь у бойових діях, робота на деокупованих територіях, зіткнення з наслідками воєнних злочинів, поранення, смерть колег чи цивільних осіб. Ці події можуть призводити до розвитку гострої стресової реакції та посттравматичного стресового розладу (ПТСР);